

BIULETYN OGRODÓW BOTANICZNYCH Nr 2, 1974

BOGUSŁAW MOLSKI
Ogród Botaniczny PAN w Warszawie

OGRODY BOTANICZNE W ZWIĄZKU RADZIECKIM

Związek Radziecki posiada nie tylko największą liczbę ogrodów botanicznych, ale również przewyższa wszystkie inne kraje pod względem ilości i powierzchni ogrodów botanicznych w przeliczeniu na jednego mieszkańca (Hyams i Mac Quitty, 1969). Jest to także jeden z nielicznych krajów, gdzie ogrody botaniczne znalazły właściwe im miejsce w nauce i służbie dla potrzeb gospodarki narodowej. Jedynie Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, Niemiecka Republika Demokratyczna, Niemiecka Republika Federalna, Wielka Brytania i Holandia mogą współzawodniczyć z ZSRR we właściwym kształtowaniu programów ogrodów botanicznych, odpowiedniej sieci ich rozmieszczenia i umiejętności wykorzystania tych placówek w nauce, dydaktyce, popularyzacji nauki, rolnictwie, a przede wszystkim ogrodnictwie i kształtowaniu terenów zielonych.

W Związku Radzieckim istniała już dawno tradycja ogrodów botanicznych, sięgająca pierwszych ogrodów aptekarskich w Moskwie (w 1706 roku) czy w Petersburgu (w 1714 roku). Pierwsze ogrody botaniczne powstawały u schyłku XVIII wieku i w pierwszej połowie XIX wieku, np. w 1804 roku w Charkowie, w 1806 roku przy uniwersytecie w Moskwie, w 1812 roku w Jałcie (w Nikicku), czy w 1867 roku w Odessie. W 1916 roku w Rosji carskiej było około 20 większych ogrodów botanicznych. Obecnie w Związku Radzieckim jest około 100 większych ogrodów, a łącznie z mniejszymi ponad 150 ogrodów botanicznych.

Decydujące znaczenie dla rozwoju ogrodów botanicznych miała decyzja władz centralnych ZSRR w 1930 roku o włączeniu tych jednostek w system Akademii Nauk ZSRR. Wkrótce niektóre ogrody botaniczne w Związku Radzieckim otrzymały rangę instytutów naukowych, a każda republika utworzyła własną sieć ogrodów botanicznych. Obecnie w ZSRR istnieje kilka kategorii ogrodów botanicznych: należących do poszczególnych Akademii Nauk, wyższych uczelni przede wszystkim

uniwersyteckich, rolniczo-leśnych i pedagogicznych oraz miejskie ogrody botaniczne. W 1952 roku powstała Rada Ogrodów Botanicznych z siedzibą w Głównym Ogrodzie Botanicznym AN ZSRR w Moskwie, która zajmuje się koordynacją pracy ogrodów w ZSRR. Obecnie w Moskwie mieści się siedziba Światowej Organizacji Ogrodów Botanicznych, a akademik N. W. Cycin jest przewodniczącym tej organizacji. W 1975 roku tuż przed Światowym Kongresem Botanicznym w Leningradzie, odbędzie się w Moskwie Międzynarodowy Zjazd Ogrodów Botanicznych.

W 64 miastach Związku Radzieckiego rozmieszczonych jest 80 większych ogrodów botanicznych (patrz mapka rozmieszczenia ogrodów botanicznych w ZSRR). W Moskwie jest pięć ogrodów botanicznych, w Leningradzie cztery oraz w takich miastach jak: Ałma-Ata, Kijów, Lwów, Mińsk, Odessa, Ryga, Duszanbe, Taszkient i Frunze, po dwa ogrody botaniczne (AN SSSR — Botaničeskie sady mira, 1959).

W Moskwie Główny Ogród Botaniczny AN ZSRR posiada obszar około 400 hektarów i zatrudnia ponad 500 pracowników, organizuje corocznie po kilka ekspedycji naukowych do Ameryki Południowej i Północnej, Afryki i Azji, ma też liczne własne wydawnictwa i kilka dużych gospodarstw szkółkarsko-rolnych położonych pod Moskwą. Republiki mają własne centralne ogrody botaniczne, każdy po kilkadziesiąt hektarów i po kilkudziesięciu pracowników naukowych, wśród których wyróżnia się ogród botaniczny w Akademikgorodku pod Nowosybirskiem, posiadający 1200 hektarów i kilkuset pracowników naukowych. Większe ogrody republikańskie mieszczą się w Ałma-Acie, Aszchabadzie, Baku, Batumi, Biełoj Cerkwi, w Chorogu, Duszanbe, Erewaniu, Frunze, Jałcie, Kaunusie, Karagandzie,

Ryc. 1. Rozmieszczenie 80 największych ogrodów botanicznych w Związku Radzieckim. W miastach, gdzie znajduje się więcej niż jeden ogród botaniczny, umieszczono tyle kropek, ile jest tam ogrodów, np. w Moskwie 5, czy w Leningradzie 4

Kazaniu, Kijowie, Kirowanie, Kirowsku, Kisziniewie, Leningradzie, Leningorodku, Mińsku, Nalczyku, Nukus, Przewalsku, Rydze, Suchumi, Swierdłowski, Taszkencie, Tbilisi, Ufie, Władywostoku.

Wśród setki największych ogrodów botanicznych 29 należy do Akademii Nauk ZSRR, 7 do Rolniczej Akademii Nauk ZSRR, 25 ogrodów należy do uniwersytetów, 8 do uczelni rolniczych i leśnych, 6 do uczelni pedagogicznych, a 5 to ogrody specjalistyczne akademii medycznych i instytutów farmaceutycznych. Pozostałe 20 to przeważnie ogrody miejskie, bądź też lokalnych organizacji kulturalno-naukowych.

Wśród radzieckich ogrodów botanicznych, obok wszechstronnych ogrodów gigantów, tak jak Syberyjskiego Oddziału Akademii Nauk ZSRR w Akademikgorodku, moskiewskiego czy kijowskiego, jest wiele bardzo specjalistycznych, jak Ogród Botaniczny Polarno-Górski Kolskiego Oddziału AN ZSRR w Kirowsku, czy Subtropikalny Ogród Botaniczny Gruzińskiej Akademii Nauk w Batumi, Ogród Botaniczny Dalekowschodniego Oddziału AN ZSRR we Władywostoku, czy też bogaty we florę azjatycką Ogród Botaniczny Kazachskiej Akademii Nauk w Ałma-Ata.

Na całym świecie jest ponad 500 większych ogrodów botanicznych rejestrowanych w międzynarodowych wykazach i katalogach (International Directory of Botanical Gardens, 1963; Botaničeskie sady mira, 1959), z czego 100 przypada na Związek Radziecki, a więc 20% wszystkich ogrodów botanicznych. Jeśli wzięlibyśmy 50 największych zarówno terytorialnie jak i znaczeniem na świecie, to przynajmniej 12 z nich znajdziemy w Związku Radzieckim (w Moskwie, Kijowie, Jałcie, Batumi, Ałma-Acie, Akademikgorodku, Leningradzie, Suchuni, Tbilisi, Mińsku i Soczi). Największe zagęszczenie ogrodów botanicznych w ZSRR jest na Ukrainie, w Średniej Azji oraz na Zakaukaziu.

LITERATURA

- Botaničeskie sady mira*, 1959. Akademia Nauk SSSR, Moskwa, 1—104.
 Fletcher H. R., Henderson D. M., Prentice H. T., 1969. *International Directory of Botanical Gardens*, II, Oosthoek Pub. Com. Utrecht, 1—206.
 Hyams E., MacQuitty W., 1969. *Great Botanical Gardens of the World*, Nelson, London, 1—288.

ALEKSANDER ŁUKASIEWICZ
 Ogród Botaniczny UAM

DOBÓR DRZEW, KRZEWÓW I BYLIN DLA WARUNKÓW M. POZNANIA (CZ. II — KRZEWY)

W pierwszej części opracowania podano propozycję doboru gatunków najcenniejszych drzew liściastych i iglastych dla warunków m. Poznania (Wiadomości Botaniczne zeszyt 4 Kraków 1973 r.). W niniejszym artykule podaję propozycję